

La ceràmica és un dels elements de la cultura material que millor representa els temps neolítics, per la seva novetat, per la seva abundància entre les restes recuperades i, sobretot, per les possibilitats que ofereix per situar el jaciment en un context cultural i cronològic. Les diferents campanyes d'excavació de la Draga han proporcionat nombroses restes ceràmiques que corresponen a dos moments d'ocupació de mitjan i final del període cardial que ocupa la major part dels primers temps neolítics a la Mediterrània occidental.

Les fluctuacions del nivell freàtic han provocat que les restes ceràmiques del nivell superior estiguin molt mal conservades, amb les superfícies molt alterades. A més, en general tenen petites dimensions i la seva situació damunt una superfície empedrada fa pensar que han estat molt malmeses pel trànsit humà. Per contra, al nivell inferior, el manteniment permanent de la capa freàtica n'ha propiciat una òptima conservació, que s'afegeix al fet que els fragments són de dimensions considerables, possiblement perquè van caure sobre una superfície no trepitjada des d'estructures d'habitació elevades del sòl. El resultat és que la majoria de la informació que podem extreure sobre la ceràmica correspon al nivell inferior, de cronologia més antiga.

Predominen les ceràmiques amb gruixos mitjans, entre 7 i 11 mm, mentre que les ceràmiques fines, tot i ser presents, apareixen sempre en petites proporcions. També hi ha alguns vasos amb parets molt gruixudes, que poden arribar a extrems de 20 mm i que correspondrien a grans atuells destinats a l'emmagatzematge de líquids o aliments sòlids.

Les formes ceràmiques

Com a tots els jaciments del neolític antic, les formes són poc variades i, a més, poc estandarditzades. Predominen els perfils globulars, amb la base arrodonida. La major part de vasos tenen una

forma simple amb perfil continu, que pot ser hemisfèrica, subesfèrica o cilíndrica.

A partir de la fragmentació, la forma que millor pot ser reconstruïda per la seva simplicitat és l'hemisfèrica. És una forma oberta amb poca profunditat i perfil continu. Un dels vasos es pot considerar que es tractava d'un bol de petites dimensions, mentre que la resta es poden considerar escudelles de dimensions mitjanes.

Una forma també simple, amb perfil continu, però més profunda i tancada és la subesfèrica. L'hem pogut reconstruir en olles de dimensions mitjanes, tot i que alguns fragments suggereixen que també està representada en vasos de dimensions petites i grans.

Els vasos més profunds són els de tendència cilíndrica. En realitat, en podríem considerar dues variants: la dels vasos profunds, però oberts, i la dels vasos profunds i tancats. És una forma que segur que es dona en vasos de grans dimensions, destinats a l'emmagatzematge, però que només hem pogut reconstruir en dues gerres de dimensions mitjanes.

Els vasos amb coll són l'única forma composta, formada per un cos globular i un coll. Són vasos molt tancats i profunds, i en podem diferenciar dos tipus diferents: el format per vasos amb perfil sinuós, amb un coll que segueix el perfil del vas, i el format per vasos amb un perfil segmentat, en què el coll cilíndric es juxtaposa directament sobre el cos globular. Són vasos destinats a la conservació i el transport d'aliments, dels quals hem pogut reconstruir formes mitjanes i grans.

Les tècniques decoratives

La proporció de vasos decorats degué ser molt alta, entorn del 70 o 80%. Aquest percentatge ideal només es podria compta-

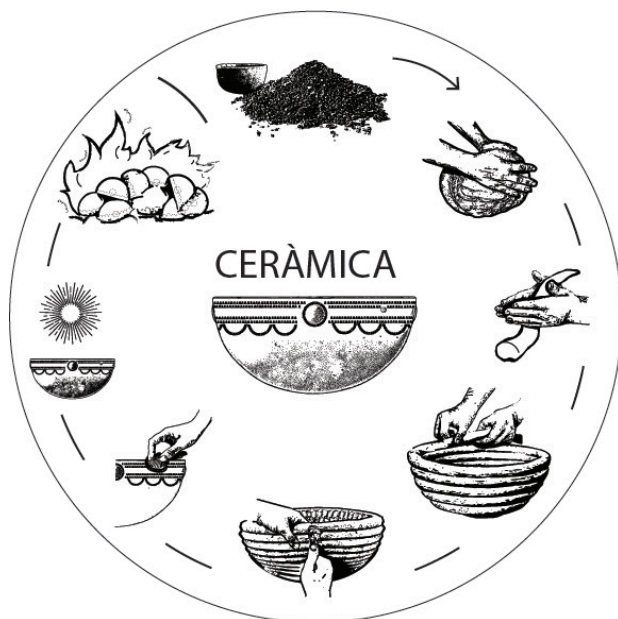

Fig. 52. Procés d'elaboració de la ceràmica a la Draga. (Font. M. Carreté)

bilitzar a partir de peces senceres, ja que únicament una part de la superfície estava decorada i, quan la fragmentació és molt alta, les possibilitats que un fragment presenti decoració disminueixen.

La tècnica més utilitzada és la impressió cardial, que està realitzada amb valves d'escopinya de dues espècies mediterrànies (*Cerastoderma* i *Acanthocardia*), però no sempre és fàcil de determinar. Presenta, com en tots els jaciments d'aquest període, una gran varietat de gestos d'impressió: simple (amb la vora perpendicular a la superfície o amb diferents graus d'inclinació), pivotant, impressió amb continuació arrossegada o directament un arrossegament o

pentinat de la superfície amb la vora del mol·lusc. Generalment, aquesta darrera forma apareix formant combinacions decoratives al costat d'impressions simples cardials i presenta petits solcs ondulats i poc continus, fet que en permet confirmar amb més seguretat l'origen cardial. Amb aquestes variants en el gest, la decoració cardial es pot apreciar en una proporció superior a la meitat dels fragments decorats (Fig. 52).

La utilització d'altres elements per imprimir o arrossegar sobre la superfície té una representació força menor. L'element més utilitzat és la pinta o un instrument amb vora dentada, com el que apareix fet sobre os al mateix jaciment. La seva impressió deixa una línia de punts quadrats o rectangulars, sense connexió entre ells, molt més rectilínia i fina que la cardial, i amb trams més llargs. No és impossible que aquest instrument s'utilitzés també per fer arrossegaments, fet que seria difícil de diferenciar, però les impressions de pinta només en un cas combinen amb bandes d'arrossegament, mentre que resulten molt freqüents les combinacions amb impressions cardials.

Els altres elements utilitzats per fer impressions o incisions van ser poc emprats. Apareixen algunes impressions corbades, que podrien estar fetes amb l'ungla o amb un objecte d'os; unes altres d'ovalades, fetes amb espàtula, i algunes de circulars, amb punxó. Aquest darrer element també es va poder utilitzar per fer incisions profundes (molt poc freqüents).

Finalment, la darrera tècnica decorativa que cal considerar, els relleus, té una representació abundant, ja que es troba en un terç dels fragments decorats, freqüentment combinada amb impressions. L'element més abundant és el cordó llis, horitzontal, vertical o formant motius corbats. En canvi, i a diferència dels jaciments epicardials de la zona, no hi ha exemples de cordons impresos digitalment o amb l'ungla (Fig. 53).

Fig. 53. Producció actual de ceràmica a mà a Algèria. (Font. J. Fanlo)

Els temes decoratius

La fragmentació ceràmica fa difícil poder reconstruir el tema que decorava la superfície d'un vas i moltes vegades ens hem de conformar a determinar la tècnica emprada o el motiu que apareix en una zona del vas. Només en un petit conjunt de vasos es pot reconstruir, amb una certa garantia, el tema decoratiu complet. Podem destacar els vasos reconstruïbles següents, ordenats per una decoració de menys a més complexa:

a) Banda horitzontal situada sota de la vora: és una de les formes més simples de decoració, però resulta relativament freqüent. Consisteix en una única banda, formada per una aplicació plàstica, com un cordó, o impressions d'una o diverses línies horitzontals paral·le-

les entre si. Es pot situar just per sota la vora o, en un registre una mica inferior, relligant les nanses.

b) Banda horitzontal sota la vora, amb derivacions que cobreixen part del cos del vas: suposen un grau major de complexitat en relació amb les anteriors. La banda, formada per diferents tècniques decoratives, suposa el punt de suspensió d'elements decoratius (triangles o bandes verticals), que cobreixen parcialment fins als dos terços superiors de la superfície del cos ceràmic.

c) Banda horitzontal situada sota de la vora i una segona banda al terç superior del vas, que relliga els elements de premsió: la trobem en vasos amb coll. Disposen d'una banda ampla que cobreix bona part del coll, formada per arrossegament o per impressions cardials, i després d'una zona lliure, una segona banda que relliga les nanses, situades normalment al terç superior del cos ceràmic. Tot i que la fragmentació no ens ho permet assegurar amb plena certesa, el més normal és que la zona de les nanses s'aprofiti per fer-hi una banda vertical que serveix per unir les dues bandes horitzontals.

d) Banda horitzontal sota la vora i una segona banda al terç superior del vas, que relliga els elements de premsió i que té derivacions que cobreixen el cos del vas: en aquesta categoria hi trobaríem la repetició dels paràmetres del segon grup, però, en aquest cas, la banda inferior, la que uneix els elements de premsió, és la que serveix de sosteniment als elements (triangles o bandes verticals) que cobreixen bona part del cos.

e) Triple banda horitzontal: són vasos en els quals el tema decoratiu està estructurat a partir de tres bandes horitzontals. Només podem constatar aquest tema decoratiu a partir de dos exemples i no queda gaire clar que formin grup propi o que siguin una variable de la categoria anterior (Fig. 54).

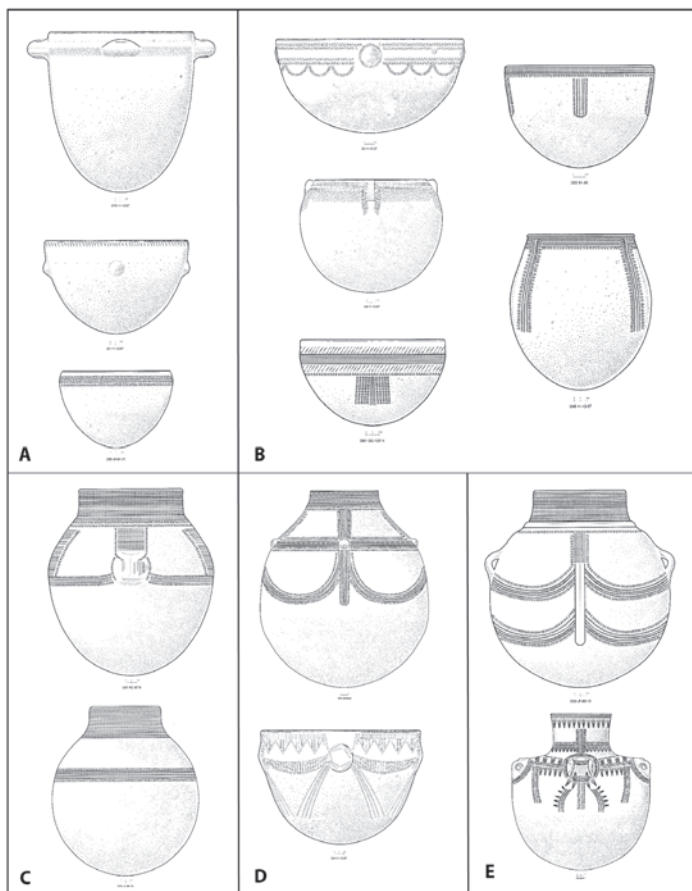

Fig. 54. A. Reconstrucció de vasos decorats amb una banda horitzontal situada a sota de la vora.

B. Reconstrucció de vasos decorats amb banda horitzontal a sota de la vora, amb derivacions que cobreixen part del cos del vas.

C. Reconstrucció de vasos decorats amb una banda horitzontal situada a sota de la vora i una segona banda al terç superior del vas, que relliga els elements de pressió.

D. Reconstrucció de vasos ceràmics decorats amb una banda horitzontal a sota de la vora i una segona banda al terç superior del vas, que relliga els elements de pressió i que té derivacions que cobreixen el cos del vas.

E. Reconstrucció de vasos decorats amb triple banda horitzontal.

Estil decoratiu: cultura i cronologia

La complexitat i la varietat dels temes decoratius pot estar en relació amb l'antiguitat, ja que sembla existir una simplificació gradual al llarg del neolític antic, però també pot respondre a aspectes simbòlics o culturals amb marcades diferències regionals. En el cas de la Draga trobem un conjunt ceràmic en el qual hi ha un gran predomini de la decoració cardial, amb arrossegament i impressió, però mantenint sempre una simplicitat constant en la temàtica decorativa del vas, que es redueix a bandes horitzontals i elements que suspenen d'aquestes bandes. Es tracta, doncs, d'una decoració que si bé arriba a assolir els dos terços superiors del vas, deixa importants espais lliures.

El jaciment que mostra una major proximitat quant a estil decoratiu és el de Leucate-Corrège (Llenguadoc), amb el qual també comparteix similituds en relació amb l'emplaçament del jaciment, així com amb altres elements de la cultura material. En aquest jaciment, les bandes d'arrossegament vorejades d'impressions cardials són també molt freqüents, però, en canvi, hi ha altres motius, com els cordons impresos, les impressions a la vora o les bandes de solcs, que tenen una filiació més epicardial. Els mateixos autors del seu estudi ja s'havien fet ressò d'aquesta anomalia i consideraven la possibilitat que hi haguessin representats dos períodes diferents.

Tornant al conjunt ceràmic de la Draga, i fent referència al nivell inferior, per les proporcions de les tècniques decoratives, es podria situar en fases antigues del període de les ceràmiques cardials; però el gran nombre de vasos decorats amb arrossegament i la poca complexitat decorativa semblen correspondre millor a una fase mitjana d'aquest període. El nivell superior, tot i la migradesa de les restes trobades, presenta encara impressions cardials i hauria de situar-se en una etapa més avançada del mateix període.